

מעבר מול מצלמה בשבת

כתב בדיו, בסם ובסיקרא חייב... במשקין ומי פירות ובדבר שאינו מתקיים פטור.

נחלקו האחרונים, כיצד יש לדון כתיבה במחשב. הגר"מ שטרנבוך כתב שאין זה כתב שיש לו ממשות:

תשובות והנהגות כרך ג סימן שכו:

אין זה כתב העומד בעצמו, אלא האלקטרי מעמידו כל רגע ורגע, שבכיוונו אלקטרי מתכבים מיד.

הגר"ש ישראלי כתב שדינו ככתיבה שאינה מתקיימת, כשיוון שיש 'שומר מסך' הכתב יעלם מאליו מעל המסך:

אסיא לד עמוד 27:

על הפעולות של לחיצות המקשים והתצוגה על גבי המסך יכולות להחשב כדבר בלבד... ככתב שאינו מתקיים על גבי המסך, אם הכתוב נעלם אחרי זמן לא ממושך מבלי שיהא צורך לעשות פעולה נוספת להעבירו.

❖ מהו ההבדל ביחס למידת הקיום של הכתב בין הגר"מ שטרנבוך לגר"ש ישראלי?

לעומת זאת, הגר"ש ואזנר כתב שכתיבה אלקטרונית היא פעולה מתקיימת אע"פ שתמחק אחר כך:

שו"ת שבט הלוי חלק ו סימן לז:

ולדידי בעניי לעניין שבת, לא זו בלבד דאסור אלא גם חיובא דאורייתא איכא... כיון דמתקיים בשעתו, ועושה פעולה הנצרכת בשלמותה דהיינו כתיבה המבוקשת, זה כבר בגדר המתקיים... והמחיקה פעולה שנתחדשה אחר כך.

❖ חשוב, מדוע הפוסקים הללו לא התייחסו לשמירה בזיכרון המחשב כשמירה מתקיימת?

הגרי"ש אלישיב שם את הדגש על הרישום בזיכרון המחשב, וחילק בין כתיבה שתמחק מאליו, לכתיבה שנדרשת פעולה יזומה בכדי למחוק אותה:

הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ברכות דף נג עמוד א:

בדין כתיבה בשבת אין הכותב מתחייב חטאת אלא בכתיבה המתקיימת מצד עצמה שבכה"ה גוונא איך אם דעתו לחזור ולמחקו אחר כך, וכמו שכתב הרמב"ם פ"א מהל' שבת הט"ז שהכותב על בשרו חייב, ואף על פי שחמימות הבשר מעברת את הכתב לאחר זמן מכל מקום דומה הוא לכתב שנמחק. ולפי הנ"ל מבואר שמה שמוחקים אחר כך... אין בזה היתר ללכת שם בשבת כיון שמצד עצמו הכתיבה קיימת ודמי לכתב גמור שמחקו. אך מכל מקום יש להתיר... שסידרו שם תוכנה... הגורמת לכך שמלכתחילה הנרשם ימחק מאליו לאחר זמן, ולא רק ימחק על ידי מחיקה מחודשת.

❖ לאור המתבאר, האם מי שמצלם תמונה בשבת במצלמה דיגיטלית או בפלאפון עובר על איסור תורה?

ד. הצטלמות

טעם נוסף לומר שהעובר בפני מצלמת אבטחה, שמצלמת ללא הפסקה, אינו עובר על איסור תורה, כתב הגר"ע יוסף:

שו"ת יביע אומר חלק ט אורח חיים סימן לה:

הקדמה:

במסכת אבות נאמר: 'דע מה למעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים'. בעבר, היה צריך לדמיין זאת, אך היום, כשמקומות רבים מצולמים במצלמות אבטחה, קל לחוש זאת, ועלינו לתת אל ליבנו לזכור שה' אוהב אותנו, ומתוך כך משגיח על כל מעשינו תמיד.

❖ שאלה: האם מותר לעבור בשבת במקום שמצולם באמצעות מצלמות אבטחה?

א. ציור ותמונה – בכלל מלאכת 'כותב'

נאמר בירושלמי:

תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ז הלכה ב:

הצר צורה - הראשון חייב משום כותב, והשני חייב משום צובע.

ביאר קרבן העדה:

קרבן העדה מסכת שבת פרק ז הלכה ב:

הראשון - שעושה הציור באבר או בדיו חייב משום כותב.

והשני - המעביר הצבע עליו חייב משום צובע.

וכן פסק הרמב"ם:

רמב"ם הלכות שבת פרק יא הלכה יז:

רושם תולדת כותב הוא, כיצד הרושם רשמים וצורות בכותל ובשטר וכיוצא בהן כדרך שהציירין רושמים הרי זה חייב משום כותב, וכן המוחק את הרושם לתקן הרי זה תולדת מוחק וחייב.

ב. כתיבה אלקטרונית – האם נחשבת כתיבה?

לדעת רוב הפוסקים כתיבה במחשב ובאמצעים אלקטרוניים אינה אסורה מן התורה:

נשמת אברהם סימן שמ אות ו סעיף 11:

לכאורה אין כאן איסור דאורייתא של כתיבה במה שמתקלקל ומופיעים מילים על מסך המחשב, כי האותיות מופיעות על המסך על ידי 'ירי' של אלקטרונים על חומר זרחני אשר מרוח על הדופן הפנימית של המסך ומאיר בצורה של אותיות... כתב לי הגרש"ז אויברך זצ"ל: ירי של אלקטרונים אין זה חשיב מן התורה ככתב.

❖ הגרש"ז דיבר על מסכים של ימיו, חשוב מה תהיה דעתו במסכים הרגילים בימינו.

וכן כתב הגר"י נויבירט:

תחומין כרך יד עמוד 434:

מי אמר בכלל שזה כתב? זה אלקטרודות בצורת אדם. והראיה ממחשב שכותבים עליו שם ה' (ואח"כ מוחקים את שם ה').

לעומתם, יש שסברו שכתיבה במחשב אסורה מהתורה:

ארחות שבת פרק טו הערה נה:

שמענו מהגר"ש אלישיב ומהגר"נ קרליץ שדעתם דהוי כתב.

ג. כתיבה במחשב – האם היא 'כתיבה מתקיימת'?

המשנה בשבת אומרת שרק כתיבת המתקיימת אסורה מהתורה:

משנה שבת פרק יב משנה א:

דרבנן, ומאחר שמצד העובר רק הו' לכל היותר פסיק רישא דלא איכפת ליה, אז מותר.

❖ חשוב, האם ישנו הבדל בין פסיק רישא דלא ניחא ליה לפסיק רישא דלא איכפת ליה?

לעומת זאת הגרי"ש אלישיב התיר רק כשאי אפשר באופן אחר: הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ברכות דף נג עמוד א: כיון שכך שכתב זה אינו מתקיים (שזכרון המצלמות נמחק באופן אוטומטי אחרי זמן), יש להתיר לדורים שם לילך שם בשבת בצירוף הסברא דלא מיכיון, כיון שאי אפשר באופן אחר. ובנוסף לכך יש להתיר את ההליכה שם משום שזדאי לא ניחא ליה ואינו רוצה במצלמות אלו, ולמה שרוצה להשמר מפחד המתנכלים שם סגי בכך שאותם מתנכלים חוששים לכך שאפשר ויצלמו אותם, ולכך אפשר אולי להתיר ההליכה מטעם דלא ניחא ליה. וסברא זו דחוקה שסוף כל סוף ניחא ליה בפעולתם שעל ידי זה הוא יותר שקט בעצמו. ולדינא בצירוף כל הדרבנן המזכירים, אם אכן ישמרו את הסדר הנ"ל (שהתוכנה מוחקת את הזיכרון המצלמות) יש להתיר את ההליכה במקומות אלו בשבת ויו"ט.

אמנם, יש מפוסקי דורנו שהחמירו:

ארחות שבת פרק טו הערה נה:

שמענו מהגרי"ש אלישיב שדעתו להקל בשעת הצורך... וכן דעת הגר"ש ואזנר, ובספר חוט שני להגר"נ קרליץ אסר בזה בכל גווני.

❖ לפי הפוסקים הנ"ל האם מותר לעמוד מול מצלמת אינטרקום כדי שתמונתו תוקרן בפנים ויפתחו לו את הדלת?

1. כשכוונתו להופיע במסך

יסוד מחודש כתב הגר"ב שטרן, שהעומד בפני מצלמה שמקרינה את הנעשה בחוץ, מבלי להקפיד את התמונה, הוא כעומד בפני מראה, ולכן מותר אף להצטלם במכוון:

שו"ת בצל החכמה חלק ו סימן סה:

ההתייבות בשער בכוונה שעל ידי כך תהיה צורתו נקלטת על המסך המואר בחדר השומר וידע השומר לפתוח לו השער, לענ"ד אין בכך כלום. ואף שהצר צורה בשבת חייב חטאת... גם בצר צורה שאינה מתקיימת איכא על כל פנים (איסור דרבנן)... נלענ"ד שאין זה אלא כמסתכל במראה שאף על גב שצורתו נקלטת במראה היתר גמור הוא כבשו"ע או"ח (סי' ש"ב סעי' י"ג), ועל כן שאין על זה שם צר צורה כלל.

❖ חשוב, מדוע הפוסקים שהובאו לעיל חילקו בין מסך מצלמה למראה?

2. הלכה למעשה

א. מותר לעבור במקום המצולם במצלמות אבטחה.

ב. לכתחילה אין להקל בהופעה בפני מצלמה לצורכי הזדהות, על כן ראוי במצבים אלו לקבוע, במידת האפשר, דרכי הזדהות שונות בשבת.

ג. במקום צורך ניתן להקל בכך, כל שכן במצבים שהימנעות מהזדהות באופן זה תגרור מעבר על איסורי שבת חמורים יותר (כגון שללא הופעה בפני המצלמה בכדי שיפתחו ידנית את דלת החמ"ל, יהיה עליו להפעיל קודן חשמלי לצורך זה, וכל שכן שיש להעדיף בדיקת נוכחות שומרים במקומם באמצעות מצלמות האבטחה, על פני נסיעת המפקד התורן לשם כך) (ע"פ תורת המחנה פרק מג תשובה מח).

העובר לפני המצלמה... אינו עושה שום איסור דאורייתא, וגרע ממאי דקי"ל (שבת צג א) מסייע אין בו ממש, שהרי אפילו אם לא היה עובר שם, מכונת הצילום עושה את פעולתה באופן אוטומטי, ומצלמת את כל המתרחש ברחוב ההוא.

הגר"א נבנצל תמה על הגר"ע יוסף:

שו"ת שערי ציון עמוד קעב בשם הרב נבנצל:

אבל היתה מצלמת משהו אחר ולא אותו, אם כן הוא גורם שתצלם אותו.

❖ מהי נקודת המחלוקת שבין הגר"ע יוסף לגר"א נבנצל?

סברה נוספת כתב הגר"ע יוסף, שהמצטלם הוא פסיבי ואינו עושה מלאכה:

שו"ת יביע אומר שם:

מצאתי להדיא בשו"ת קרן לדוד (חאו"ח סי' קב דף קכב סע"ד), שנשאל, במי שהיה חייב להגיש תמונתו לשלטונות בשבת, לפני גיוסו לצבא, אם רשאי לעמוד בשבת נגד מכונת הצילום שמפעיל אותה עכו"ם, להצטלם. וכתב, שהאיש העומד מול מכונת הצילום להצטלם פשוט שאינו עושה שום איסור מן התורה, וגרע ממסייע שאין בו ממש.

סברה נוספת הובאה בשם הגרי"ש אלישיב:

ארחות שבת פרק טו הערה נה:

אדם שנכנס למקום שבו נקלטת תמונתו על ידי מצלמה ומוקרנת על גבי מסך... הגרי"ש אלישיב נוקט דהוי דרבנן משום דלא הוי כתיבה כאורחיה, דאין דרכו של אדם לכתוב על ידי עמידה מול מצלמה הקולטת את תמונתו.

❖ מנה טעמים לכך שהעובר בפני מצלמת אבטחה אינו עובר באיסור תורה.

ה. אין דעתו לכך

❖ האם מותר ללכת ברחוב שמצולם במצלמות אבטחה כאשר אינו מעוניין שיצלמו אותו?

הגר"ע יוסף כתב שכיוון שהצטלמות אסורה מדרבנן בלבד, לכן מותרת לכתחילה כאשר אין כוונתו לכך:

שו"ת יביע אומר חלק ט אורח חיים סימן לה:

אין איסור בנדון דידן משום פסיק רישיה... שכל שאינו נהנה כלל בפעולה הנעשית על ידו, הוי בכלל פסיק רישיה דלא ניחא ליה... באיסור דרבנן פסיק רישיה דלא ניחא ליה מותר לגמרי... פסיק רישא דלא ניחא ליה אסור לכתחלה, היינו דוקא במלאכה האסורה מן התורה...

מסקנא דדינא להתיר בנדון דידן לעבור בשבת דרך רחובות אלו (המצולמים במצלמות אבטחה) אל הכותל המערבי, וכן שמעתי מפי מגידי אמת שכן פסק הגר"ש אוירבך. וכן עיקר.

❖ המשנ"ב לא התיר בפסיק רישא דלא ניחא ליה אלא בתרי דרבנן או במקום צער, לאור הנאמר לעיל, מה יהיה הדין למשנ"ב במעבר מול מצלמות אבטחה?

וכן פסק הגר"מ פיינשטיין:

תחומין כרך יד עמוד 433:

לעבור לפני מצלמה שעומד בפתח איזה בנין... מאחר שזה כתב שאינו מתקיים ואפילו עדיף (מכך), הוא לכל היותר רק איסור

